

Agios Andreas Manastırı

Emre Kishalı, Ioannis Papachristou

Erdek ilçesi, Karşıyaka Mahallesi, Fener Adası mevki	İnşa dönemi / yılı: 20. yüzyıl başı
GPS: 40°27'30.0''K 28°04'23.6''D	Mevcut durumu: Metruk
Tescil tarihi ve numarası: Bursa KTVKBK 08.10.2009 - 5080	Mülkiyet durumu: Özel mülkiyet

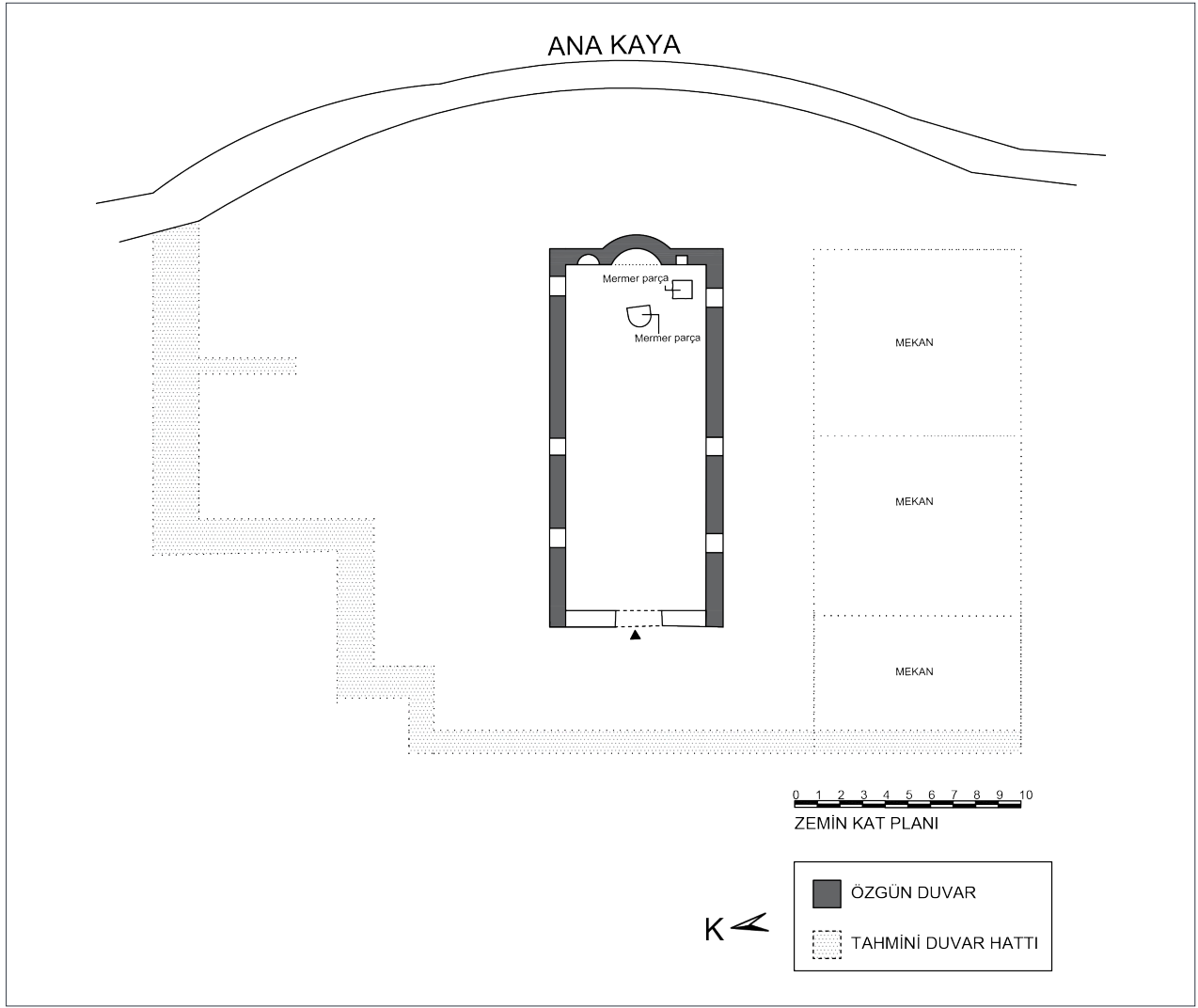
Tarihçe

Georgios Theologos, *Anagrafi tis Kyzikou [Kyzikos'un Tasviri]* (1825) adlı eserinde, Kyzikos (Kapıdağ) Yarımadası'nın Kapsala denilen doğu burnunun karşısındaki üç küçük adayı, 'Agios Andreas Adaları' olarak adlandırır (Papachristou v.d. 2015, 76). Konstantinos Makris ve oğlu Ippokratis (1959, 151-152), en büyük adanın Agios Andreas veya sadece Ada (Yunanca Νησί) olarak adlandırıldığını ve tepesinde Agios Andreas'a adanan bir şapel ve Agios Antonios'a adanan daha küçük bir şapel bulunduğunu belirtmektedir. Adanın toprağı tahıl ve mısır yetiştirmeye

elverişliydi. Meksa olarak adlandırılan ikinci adada bazı tahıl tarlalarının dışında herhangi bir yapıdan bahsedilmemektedir. Tarlalar 20. yüzyılın başlarında Stratis Gavrielakis'in mülkiyetinde idi. Meksa'nın çevresindeki sular balık ve su ürünleri bakımından zengindi. Üçüncü adaya Agios Georgios veya zeytin ağaçları nedeniyle Elia denilmekte, kayalık arazisi ise keçi otlatmak için kullanılmaktaydı. Agios Georgios'ta bir şapel olduğu ve 20. yüzyılın başına kadar görülebilen diğer küçük yapı kalıntılarının büyük olasılıkla Bizans Dönemi'nde sürgün edilenlerin



Fig. 1: Genel Bakış



yerleşim yerlerine ait olduğu söylenmektedir. Agios Andreas ve Meksa arasındaki iki küçük kayalık adaya Diapori ve Diaporaki denilmektedir.

1900 yılına kadar üç ada, Agios Andreas Manastırı'ndan sorumlu papaz olan Manastır Başpapazı Papa-Kyroglu'na aitti. 1900 yılında Papa-Kyroglu, adaları Michaniona (Çakılköy) cemaatine satmış ve karşılığında tarlalar Michaniona'dan farklı insanlara kiralanmıştır. 19. yüzyılda Agios Andreas Adası'nın, sonrasında adaya Türkçe 'Fener' ismini veren bir feneri bulunmaktaydı. Michaniona'da yaşayanlar, yüzlerce yabancı güvercin, *karkatsounes* (siyah renkli bir kuş türü, belki de Türkçede karabatak olarak bilinen kuş), tilki ve hatta kayalık sahillerde toplanan fokların varlığından söz etmektedir. Ada, İstanbul ve Bandırma (Panormos) balık pazarlarında satılan istiridye açısından zengindi. Agios Andreas Manastırı,

20. yüzyılın başında bir yangın geçirmiş ve birkaç yıl kendi haline terk edilmiştir. Ancak 1922'den önce Michaniona'da yaşayanlar, kilisenin çatısı ve duvarlarını restore etmişlerdir.

Mimari

Manastır kalıntısı, Fener Adası'nın doğu burnuna yakın, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü parsel sorgulama uygulamasında belirtildiği üzere tarla niteliğindeki 31,5 dönümlük arazide konumlanmıştır. Kalıntının kuzeyinde eğimli bir kayalık alan, güneyinde ise birkaç ağaç bulunmaktadır. Doğusu ve batısında ise engebeli arazi yer almaktadır.

Alan teraslardan oluşmaktadır. Kilisenin güneyinde yer alan alçak kottaki birinci terasta müştemilatla ilişkili mekanlara ait duvar izleri görülmüştür. Doğu-batı doğrultuda sıralanan bu mekanların duvarları temel seviyesinde günümüze ulaşmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla duvarlar moloz taş örgüdedir.

Bu üç mekandan en batıdaki odanın batı bitiş hizasından kuzeye doğru yönelen ve ikinci terasta devamlılık gösteren başka bir duvar sırası daha gözlemlenmiştir. Söz konusu duvar kilisenin kuzeyinde doğuya dönüş yaparak farklı noktalardaki kırılmalarla doğudaki kayalık alana bağlanmaktadır. Topografik koşullar kullanılarak doğuda güvenli bir sınır/duvar oluşturulmuştur. Yine temel seviyesinde izleri görülebilen duvarların moloz döküntü halinde olması duvar kalınlığına dair kesin bir şey söylemeyi zorlaştırmaktadır. Kuzey bölümdeki güney yönelimli ara duvardan anlaşıldığı kadarıyla bu alanda da mekânsal bir düzenleme olduğu düşünülebilir. Bu duvarların yaklaşık 20 m kuzeybatısında, 1699 tarihli bir kitabeye, mermer başka bir parçaya ve mermer çörtten kalıntısına rastlanmıştır (Fig. 5). Söz konusu mermer kitabe ve diğer mermer parça, kilise içinde saptanan kırık altar masasına ait parçanın ayakları olmalıdır. 1699 tarihli yazıt, kırık ayaklardan üst bölüme ait kitabeli parçada en alt satırda yer almaktadır. Tarihi kaynaklardan bildiğimiz üzere 20. yy başlarında onarılarak yeniden inşa edilen kompleksin 17. yy sonlarında da faal olduğu anlaşılmaktadır.

İkinci terasta yer alan kilise yapısının günümüze beden duvarları ulaşmış olup, planı anlaşılmaktadır (Fig. 1). Kilisenin batı duvarı (giriş) tamamen yıkılmıştır. Güney ve kuzey duvarlarında üçer adet yuvarlak kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğu beden duvarında üstü dolu tuğla kemerli eğrisel duvar nişi, apsisi oluşturmaktadır (Fig. 2). Apsisin güneyinde düz atkılı lentolu kare bir niş açıklığı, kuzeyinde ise üstü yuvarlak kemerli niş günümüze ulaşmıştır. Doğu duvarı apsis bölümünün dairesel şekli dışarıdan okunmamaktadır. Çatı günümüze kadar ulaşmamıştır ancak doğu duvarı üzerinde bulunan üçgen alınlık, çatı biçiminin beşik çatı olduğuna işaret etmektedir (Fig. 3).

Kilisenin duvar kalıntısı incelendiğinde, moloz taş ve tuğla malzemelerden oluşan yığma yapım tekniği görülmektedir. Moloz taş beden duvarlarında çift sıra tuğla örgü dizisi yer almaktadır. Binanın tüm duvarlarında görülen bu tuğla dizisi delikli tuğlardan yapılmıştır.



Fig. 2: Batıdan görünüş



Fig. 3: Çatı üçgen alınlık

Alan çalışmasında kalıntıların duvar kalınlıkları ve yapı elemanlarının boyutları incelenmiştir. Yapının duvar kalınlığı 70 cm olarak ölçülmüştür. Güney duvarda bulunan tuğla kuşaklar arasındaki uzaklık 120 cm'dir. Kuşakları oluşturan delikli tuğla boyutları 19,5~20x9,5~10x5,5~6 cm olarak belirlenmiştir. Doğu cephesinin kuzeyinde yer alan nişin üzerinde bulunan kemeri oluşturan dolu tuğlaların boyutları 21x10x5 cm'dir. Apsisi oluşturan eğrisel duvarın yapı elemanları ise 27,5x27,5x3 cm boyutlarında kare tuğlardan oluşmaktadır. Kuşak kalınlığı 13~14 cm'dir (Fig. 2).

Güncel Durum

Yapının batı beden duvarının tamamı ile çatı konstrüksiyonu günümüze ulaşmamıştır. Yapının özgün olarak günümüze ulaşmış güney ve kuzey cephelerinde malzeme kaybı ve yüzey aşınmaları görülmektedir. Yapıya kontrolsüz giriş bulunmaktadır ve çevresinde herhangi bir bilgilendirme tabelası yer almamaktadır. Günümüzde tamamen atıl olan yapının apside yakın bölümünde defneci izlerine ait çukurlar belirlenmiştir.



Fig. 4: Tuğla kuşak

Risk Değerlendirmesi ve Öneriler

Kalınlarda görülen bozulmalar; malzeme kaybı, yüzey aşınması, dış çevresel etkiler ve yoğun bitkilenme olarak sıralanabilir. Ayrıca, yapının bulunduğu konum düşünüldüğünde mihmandarsız ulaşım zordur. Kalıntının çevresinde ya da alana girişte kültür varlığına ait herhangi bir bilgi tabelası bulunmaması izolasyonu artıran etkenler arasındadır. Buna rağmen defineci işlemlerine maruz kalmıştır.

Yapıda herhangi bir strüktürel çatlak görülmese de beden duvarlarının yüzeylerinde ve pencere açıklıklarında malzeme kaybının olduğu belirlenmiştir. Yapının bütünlüğünü etkileyen bu durumun kontrol altına alınması gerekmektedir. Öte yandan, günümüze kadar ulaşmış özgün yapım tekniği ve malzemelerin sağlamlaştırılarak korunması gerekmektedir.

Şu an günümüze ulaşan yapı kalıntısına erişim zor olsa da dış çevresel etkilere ve denetimsiz define kazılarına açık olmasından



Fig. 5: 1699 tarihli kitabe

dolayı yüksek derecede bozulma riski bulunmaktadır. Kalıntının mimari özelliklerine dair kapsamlı araştırma yapıldıktan sonra bölgedeki tüm paydaşların içinde bulunduğu stratejik planlama ile ziyarete açılması değerlendirilmelidir. Bu durum alanın çok katmanlı dokusunun görünürlüğünü arttıracığı gibi kültür varlığının gelecek kuşaklara aktarılmasına da yardımcı olacaktır.